Minna Canth 1844-1897

Teksti Outi Vuorikari

MINNA CANTHIN TALO

Minna Canth 1844-1897

Minna Canth, kirjailija, lehtinainen, yhteiskunnallinen vaikuttaja, uusien kansainvälisten aatteiden ja kulttuurivirtausten välittäjä, seitsenlapsisen perheen yksinhuoltaja ja liikenainen, tyttönimeltään Ulrika Wilhelmina Johnson, syntyi 19. 3. 1844 Tampereella ja kuoli 12. 5. 1897 Kuopiossa.

Vuonna 1853 hänen isänsä Gustaf Vilhelm Johnson muutti perheineen Kuopioon hoitamaan Finlaysonin puuvillatehtaan tänne perustamaa Tampereen Lankakauppaa.

Mukana seurasivat perheen äiti, Lovisa Ulrika, poika, Gustaf Vilhelm ja tyttäret, Augusta Katharina sekä 9-vuotias Mina tai Miinu, joksi hän itseään kutsui ennen Jyväskylän seminaarissa käyttöön ottamaansa nimeä Minna.

Mina Johnson kävi Kuopiossa kahta valmistavaa koulua ja ruotsinkielistä tyttökoulua. Syksyllä 1863 hän pääsi ensimmäisten naisopiskelijoiden joukkoon aloittamaan opiskelun kansakoulunopettajaksi juuri perustettuun Jyväskylän seminaariin.

...

Opiskelu keskeytyi syksyllä 1865, jolloin hän meni naimisiin seminaarin luonnontieteen opettajan Johan Ferdinand Canthin kanssa. Perheeseen syntyi Jyväskylässä seitsemän lasta: Anni, Elli, Hanna, Maiju, Jussi, Pekka ja Lyyli.

Jyväskylässä asuessaan Minna Canth kirjoitti lehtiin (Keski-Suomi ja Päijänne) uutisten lisäksi häntä itseään askarruttaneista aiheista: raittiudesta, naiskasvatuksesta ja kansanvalistuksesta. Jyväskylässä ilmestyi hänen esikoisteoksensa Novelleja ja kertomuksia vuonna 1878. Marraskuussa 1879, muutamia kuukausia miehensä kuoleman jälkeen, Minna Canth lähetti esikoisnäytelmänsä Murtovarkauden käsikirjoituksen Helsinkiin Suomalaisen Teatterin johtajalle Kaarlo Bergbomille.

Jäätyään leskeksi Minna Canth muutti maaliskuussa 1880 lapsineen Kuopioon ja asettui asumaan lapsuudenkotiinsa, jossa äiti ja veli asuivat ja hoitivat kauppaliikettä isän kuoltua vuonna 1877. Kesäkuussa 1881 Minna Canth sai Tampereen Lankakaupan nimiinsä.

...

Kolmen vuoden kuluttua hän otti hoitaakseen myös "yläpuodin", sekatavarakaupan, jota veli oli hoitanut. Minna Canthin kuoleman jälkeen perilliset jatkoivat liiketoimia eri toiminimillä Kuopiossa vuoteen 1974.

Minna Canthin omat elämänvaiheet johtivat hänet tarkkailemaan elämää ja sen ilmiöitä realistisesti ja yhteiskuntakriittisesti naisnäkökulmasta. Hän julkaisi kymmenen näytelmää, seitsemän pitkää novellia, kertomuksia sekä lehtiartikkeleita ja puheita. Hän hoiti kauppansa liikekirjeenvaihdon. Hänen kirjoittamiaan yksityiskirjeitä on säilynyt ja julkaistu yli viisisataa.

Minna Canth on merkittävä suomenkielinen näytelmäkirjailija Aleksis Kiven jälkeen. Hän on myös ensimmäinen suomenkielinen sanomalehtinainen.

Minna Canthista tuli kirjallisuutemme uudistaja ja suomalaisen realismin uranuurtaja. Hän otti rohkeasti osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä kirjailijana että lehtinaisena. Kielitaitoisena ja uteliaana hän oli uusien eurooppalaisten

...

aatteiden välittäjä ja tärkeä mielipidevaikuttaja silloisessa Suomessa.

Minna Canthin Kuopion kodista, Kanttilasta, kehittyi aikaa myöten kirjallinen ja aatteellinen keskus, Minnan salonki. Kanttilassa vierailivat ajan merkittävät kulttuurivaikuttajat. Siellä keskusteltiin ja sieltä kirjoitettiin. Canthia kiinnostivat yhtä hyvin ajassa liikkuvat uskonnolliset kuin yhteiskunnallisetkin aatevirtaukset: työväenaate ja naiskysymys, raittius- ja rauhanaate, kieli- ja kansallisuuspolitiikka, darwinismi, spiritismi, lääke- ja sielutiede sekä kirjallisuuden uudet virtaukset, mutta ennen kaikkea ihminen näiden aatteiden keskellä jokapäiväisessä taistelussaan.

Kanttilaan kokoontui niin kutsuttu Kuopion naisintelligenssi, viisi kielitaitoista ja valveutunutta kuopiolaisnaista, jotka vaikuttivat kannanotoillaan, kirjoituksillaan ja toiminnallaan kieli-, koulu-, raittius- ja naisasiakeskusteluun, ei vain Kuopiossa, vaan koko silloisessa Suomessa. He olivat Elisabeth Stenius, Selma Backlund, Elisabeth Ingman, Lydia Herckman ja Minna Canth.

...

Minna Canth kuoli toukokuun 12. päivänä, Snellmanin päivänä, vuonna 1897 vain 53-vuotiaana sydänkohtaukseen. Hänet haudattiin Kuopion Isolle hautausmaalle. Hautajaisista tuli suuri ja vaikuttava surujuhla.

Kauppiaan tyttären koulut

Wilhelmina Johnson, lempinimeltään Miinu tai Mina, myöhemmin Minna, sai mahdollisuuden opiskella enemmän kuin moni muu tuon ajan puuvillatehtaan työnjohtajan tai pikkukaupungin kauppiaan tytär.

Miinu kävi Tampereella ruotsinkielistä Finlaysonin tehtaankoulua ennen Kuopioon muuttoaan. Ennen kansakoululaitoksen syntyä patruunoiden ylläpitämät koulut tarjosivat alkuopetusta työväenluokan lapselle. Näissä opittiin kirjoittamaan ja lukemaan, oppikirjoina lähinnä Postillat, Raamattu ja Katekismus.

Kuopiossa Miinu, nyt Minaksi itseään kutsuva, jatkoi ruotsinkielisessä Elise Heintzien pikkulastenkoulussa. Elise Heinzie oli taitava opettaja, mutta koulutarvikkeita ei ollut liiemmin. Kirjoituspaperin ja taulun korvasi matalan laatikon pohjalle levitetty hiekka, johon kirjaimet ja numerot piirrettiin.

Seuraava aste oli kolmivuotinen Soldanin sisarusten, Aleksandran, Augustan ja Edlan pitämä koulu. Koulu oli tarkoitettu vain tytöille. Edla Soldan oli myöhemmin Jyväskylän seminaarissa Minan opettajana.

...

Korkein opinahjo tytöille Kuopiossa Minan lapsuudessa oli vuonna 1857 perustettu kaksivuotinen ruotsinkielinen valtion tyttökoulu, "Frouvasväen koulu sivistyneimpäin (herraisten) vanhempain tyttäriä varten". Kuopio oli tuolloin hyvin säätytietoinen ja herrasväki ruotsinkielistä. Oli ihme, että kauppias Johnsonin tytär pääsi opiskelemaan kouluun. Minan ystävättären Selma Backlundin vanhemmat eivät olleet yhtä "herraisia", eikä Selmaa huolittu kouluun. Tämä varhainen kokemus yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta pani heidät molemmat taistelemaan myöhemmin tasa-arvoisen koulutuksen ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan puolesta.

Vuonna 1860 tyttökoulu muuttui kolmivuotiseksi, joten Mina Johnson ehti käydä sitä kolme vuotta. Kouluaineita olivat raamatunhistoria ja isompi katkismus, yleinen historia ja maantieto, luonnonhistoria ja laskenta, joka käsitti neljä laskutapaa kokonais- ja murtoluvuilla sekä yksinkertaisen päätöslaskun. Opiskeltiin myös saksaa, ranskaa ja venäjää sekä kaunokirjoitusta. Käsitöille oli varattu melkein puolet tunneista. Käsityö ei ollut vilkkaan Minan lempiaine.

...

Minan koulunkäynnistä tiedetään hyvin vähän. Lucina Hagman kertoo hänen olleen hyvä aineenkirjoittaja, innokas näyttelijä koulun illanvietoissa ja tarinankertoja toveripiirissä. Joissakin Canthin teoksissa, esimerkiksi Hannassa, Lehtori Hellmanin vaimossa ja novellissa "Eräs Puijolla käynti" kirjailija kuvannee omia kouluaikaisia tunnelmia, tuntoja, tovereita ja sattumuksia, lähinnä kesäisiltä loma-ajoilta.

Tyttökoulun jälkeen syksyllä 1863 Mina Johnson aloitti ensimmäisten opiskelijoiden joukossa Jyväskylän vastaperustetun seminaarin, vaikka kauppiasisä oli jo katsellut tyttärelleen aviomiestä. Seminaarissa Mina alkoi käyttää etunimeä Minna.

Seminaarissa opiskeltiin uskontoa, sieluoppia, kasvatusoppia, suomen ja ruotsin kieltä, historiaa, maantiedettä, matematiikkaa, luonnontieteitä, taideaineita, vapaata piirustusta ja kartanpiirtämistä. Tunti päivässä oli voimistelua ja toinen ulkona kävelyä. "Varomattominkin, niin kuin minä, joutuu täällä väkisin pitämään parempaa huolta

...

terveydestään", kirjoitti Minna ystävälleen Ida Grahnille seminaarista kehottaen tätä ulkoilemaan eikä vain ompelemaan. Tätä terveellistä tapaa, voimistella ja kävellä päivittäin, Canth noudatti läpi elämänsä.

Vaikka Minna Johnson joutui keskeyttämään opiskelunsa mentyään naimisiin seminaarin luonnontieteen lehtorin J. F. Canthin kanssa syksyllä 1865, hän oli ehtinyt saada kosketuksen moniin asioihin ja aineisiin, joita tuon ajan naiset eivät olleet kohdanneet missään yhteydessä. Nyt hän tiesi, miten paljon tietoa maailmassa olisi tarjolla myös tytöille ja naisille, jos heille vain annettaisiin mahdollisuus opiskeluun. Hän osasi tarkkailla itseään, toisia naisia ja yhteiskuntaa uudella tavalla ja tuli aikaa myöten raivaamaan tietä tasa-arvoiseen koulutukseen tuleville naissukupolville.

Nuori lehtorin rouva Minna Canth

Minna Canthin tuotanto

NÄYTELMÄT:

Murtovarkaus, 1883. Ensiesitys 23.2.1882.
Roinilan talossa, 1885. Ensiesitys 14.3..1883.
Työmiehen vaimo, 1885. Ensiesitys 28.1.1885.
Kovan onnen lapsia,1888. Ensiesitys 8.11.1888.
Papin perhe, 1891. Ensiesitys 23.1.1891.
Hän on Sysmästä, 1893. Ensiesitys samana vuonna.
Sylvi, 1893. Ensiesitys 23.1.1893.
Spiritistinen istunto, 1894. Ensiesitys 20.4.1894.
Anna Liisa, 1895. Ensiesitys 2.10.1895.
Kotoa pois, 1895. Ensiesitys 8.11.1895.

KERTOMUKSET JA NOVELLIT:

Novelleja ja kertomuksia, 1878.
Hanna, novelli, 1886.
Köyhää kansaa, novelli,1886.
Salakari, novelli, 1887.
Lain mukaan, novelli, 1889.
Kauppa-Lopo, novelli, 1889
Lehtori Hellmanin vaimo, novelli, 1890.
Agnes, novelli,1892.
Novelleja 1-II,1892.

Ensimmäinen sanomalehtinaisemme

- Keski-Suomi ja Päijänne
- Lehtityö Kuopiossa
- Valvoja ja Excelsior
- Vapaita aatteita ja unelma naistenlehdestä

Minna Canth oli ensimmäinen suomenkielinen sanomalehtinainen. Hän kirjoitti yli kahdeksankymmentä artikkelia, puhetta tai esitelmää, jotka julkaistiin eri sanoma- ja aikakauslehdissä tai albumeissa. Niistä yli puolet on kirjoitettu Jyväskylässä vuosina 1874-79, loput Kuopiossa.

Minna Canth käytti nimimerkkejä Wilja, Teppo, Airut, X, Syrjäinen, Syrjäinen nainen eikä herra ja M. C. Hän kirjoitti myös anonyyminä, erityisesti Jyväskylässä asuessaan, mutta julkaisi artikkeleja myös koko nimellään.

Canthin lehtikirjoitukset ovat teräviä ja kantaaottavia. Hän käsitteli niissä raittiutta, naiskysymystä, uskonnonvapautta, suomen kielen asemaa, sosialismia ja sukupuolimoraalia. Hän kirjoitti yhtä hyvin naisten mieltymyksestä yksinkertaiseen vaateparteen, kansallispukuun, kuin uusista

...

keksinnöistä, kuten "telephonin" tulosta Jyväskylän seudulle. Yhtä kiihkeästi hän tarttui valtiopäivä asioissa viljatulleihin kuin naiskasvatukseenkin, kun hän tunsi, että hänellä oli asiasta sanottavaa.

Minna Canth postikortti-sarjassa Suomalaisia kirjailijoita

Lehtiä, joihin Minna Canth kirjoitti Jyväskylässä asuessaan

- Karjalatar 1875
- Keski-Suomi 1874-76
- Päijänne 1877-79
- Uusi-Suometar 1875-76

Lehtiä joihin Minna Canth kirjoitti Kuopiossa asuessaan

- Excelsior-kalenteri 1886 ja 1887
- Finland 1885
- Hemmet ock samhellet 1892
- Ilmarinen 1887
- Keski-Suomi 1880-1891 (Kuopion kirjeitä)
- Nuori-Suomi III 1893
- Nya Pressen 1891
- Pohjalainen 1891, 1892
- Päivälehti 1891-1896
- Samtiden 1891 (Norja) Omaelämäkerta
- Savo 1885 (ilm. Kuopiossa)
- Savo-Karjala 1889- 1891 (ilm. Kuopiossa)
- Taiteilijaseuran joululehti 1894 ja 1895
- Tapio 1881-1887 (ilm. Kuopiossa)
- Valvoja 1884-85 ja 1887
- Vapaita aatteita 1889-1890 (ilm. Kuopiossa)
- Vuoksi 1894

Teksti Outi Vuorikari

Minna Canthin talo ry
www.kanttila.fi
info@minnacanth.fi / 040 538 3823
www.facebook.com/minnacanthintalo
IG @minnacanthintalo
TWITTER @minnacanthtalo